

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії**

Міждисциплінарна курсова робота

**з
економічної теорії
на тему:**

***«Вплив зовнішнього боргу на стан
платіжного балансу»***

Студентки 2 курсу ФМС-21 групи
Клак П. Т.

Науковий керівник:
к.е.н. Полікарпова О.С.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ECTS _____

Тернопіль – 2017 р.

Зміст

Вступ	3
1. Теоретико-методологічні аспекти регулювання зовнішнього боргу.....	5
2. Аналіз динаміки зовнішнього державного боргу та факторів впливу на платіжний баланс в Україні у 2012-2017 рр.....	8
3. Проблеми та шляхи покращення стану платіжного балансу в Україні.....	13
Висновки	18
Список використаної літератури	20
Додатки	21

Вступ

Актуальність дослідження. У сучасному світі не існує цілком закритих економік і кожна країна зв'язана з іншими країнами світового співтовариства, хоча ступінь інтеграції окремих країн у світове господарство неоднаковий. Уся сукупність міжнародних економічних відносин країни зі світовим співтовариством знаходить висвітлення в її платіжному балансі. Платіжний баланс виступає джерелом інформації, що розкриває особливості участі країни в міжнародному обміні товарами, послугами та капіталом. Не випадково проблеми платіжного балансу викликають активний суспільний інтерес і позначаються на прийнятті політичних рішень. Структура економіки України значною мірою орієнтована на міжнародну торгівлю. Протягом останніх років посилилася інтеграція України у світовий фінансовий простір. Значний прилив капіталу, з одного боку, став фактором стимулювання економічного зростання, а з другого – підвищив вразливість вітчизняної економіки до змін настроїв на фінансових ринках. Тому розгортання глобальної фінансово-економічної кризи визначило розвиток кризових явищ в економіці України, що в тому числі позначилося на показниках платіжного балансу.

Якщо державний борг зростає в умовах припинення росту ВВП або його падіння — то наслідки для країни-боржника можуть бути більш негативні. Коли борги накопичуються з року в рік, то це може спричинити до поступового сповзання країни в боргову кабалу і навіть поставити питання про майбутню економічну незалежність і втрату політичних позицій у світовому співтоваристві.

Щодо управління державним зовнішнім боргом в Україні, то суттєвою проблемою тут є високий рівень валютного ризику, що зумовлено значною часткою зовнішнього боргу в загальній заборгованості держави (70 %). Дослідження того, як впливає проблема зовнішнього боргу на ефективність розвитку економіки завжди було і є в центрі уваги економічної думки. Обумовлено це тим, що зовнішній борг має великий вплив на стан платіжного

балансу, а також пов'язаний з глибинними процесами економіки. Саме тому обрана тема дослідження є досить актуальною в даний час.

Проблемам зовнішньоекономічних зв'язків України та вивченням ролі платіжного балансу в системі світогосподарських зв'язків України та регулювання його рівноваги присвячені численні праці українських вчених: Т. Алексеевої, А. Барсегяна, С. Боринця, В. Будкіна, О. Василика, С. Гасіма, В. Гейця, В. Гондюла, О. Довгаля, В. Засадко, Є. Корнієнко, Ю. Козака, В. Левківського, І. Пузанова, О. Рогача, В. Сідорова, С. Слишову, А. Філіпенка, В.Шевчука, С. Якубовського та ін.

Мета даної роботи - дослідити особливості впливу зовнішнього боргу на стан платіжного балансу України.

Об'єкт дослідження - фінансово-економічні взаємовідносини, які виникають у процесі формування, використання, погашення й обслуговування зовнішнього боргу між державою та її кредиторами.

Предметом курсової роботи виступає стан платіжного балансу України. Досягнення мети дослідження зумовило необхідність виконання таких **завдань**:

- визначити основні погляди наукових економічних шкіл, які досліджували формування зовнішнього боргу, а також платіжного балансу країни;
- узагальнити теоретичні знання щодо сутності зовнішнього боргу та його впливу на платіжний баланс країни;
- розглянути стан зовнішнього державного боргу та його вплив на платіжний баланс України за 2012-2017 роки;
- запропонувати шляхи покращення стану платіжного балансу в Україні.

У процесі дослідження використовувались наступні методи: порівняльний, аналізу та синтезу, обробка даних та графічне представлення результатів здійснювалось за допомогою MS Excel 2007.

Інформаційною базою даного дослідження є: навчальні посібники вітчизняних та зарубіжних авторів, періодична література, статистична інформація. При написанні роботи використано звітні дані Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Національного банку України.

Структура роботи - вступ, основна частина, яка складається з трьох розділів, висновки, список використаної літератури.

1. Теоретико-методологічні аспекти регулювання зовнішнього боргу.

Проблеми боргової сфери були, залишаються і будуть актуальними завжди. Це зумовлено постійними трансформаційними процесами ринкової економіки, особливостями функціонування країн світу та формування ними власної економічної політики. Наразі значна увага урядів приділяється накопиченню прийнятної обсягу боргових зобов'язань, вдосконаленню дієвої практики управління внутрішньою та зовнішньою заборгованістю, забезпеченню ефективності реалізації боргової політики, що позитивно впливатиме на фінансово-економічний сектор держави. Саме тому дослідження проблем досягнення та дотримання боргової безпеки держави, визначення напрямів її зміцнення є важливим питанням сьогодення.

Погляди представників різних наукових шкіл щодо впливу зовнішнього державного боргу на економіку держави й добробут населення мають плюралістичний характер. Так, А. Сміт у своїй праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» наголошував, що зростання зовнішнього державного боргу може спричинити банкрутство держави як позичальника. Д. Рікардо вважав, що зовнішній державний борг призводить до відпливу капіталу, а дефіцитне фінансування скорочує приватні заощадження. Досить категорично про державні запозичення висловлювалися такі відомі вчені, як Ж.-Б. Сей, Т. Мальтус, Р. Масгрейв, Е. Меаде, Ф. Модільяні та інші.

Попри той очевидний факт, що державні запозичення активно використовуються як інструмент фінансової політики, надмірність їх залучення призводить до загрози боргового навісу, яка виникає у разі неспроможності країни повністю розрахуватися за залученими кредитами.

Боргова сфера України характеризується такими параметрами:

Збільшення обсягу державного та гарантованого державою боргу України. Упродовж останніх років спостерігається тенденція максимізації обсягу державного та гарантованого державою боргу й перевищення граничної межі у 60 % ВВП, передбаченої законодавством.

Для ефективного управління державним боргом, вирішення проблеми зниження боргового навантаження та ризику виконання боргових зобов'язань держави використовують різноманітні методи. Одним із найпоширеніших є рефінансування державного боргу, тобто погашення основної заборгованості та відсотків за рахунок засобів, отриманих від розміщення нових позик. Для успішного застосування механізму рефінансування необхідно, щоб держава мала високу репутацію держави позичальника. Її досягнення та підтримка є важливим фактором для успішного управління державним боргом. На сьогодні репутація позичальників на світовому фінансовому ринку виражається в рейтингах, які присвоюються певній державі спеціальними агентствами відповідно до міжнародних правил рейтингування.

Темпи зростання боргу залежать від:

- частки зовнішніх запозичень у загальному обсязі наявного боргу (не можна виразити співвідношенням між дефіцитом балансу по товарах та послугах і накопиченим боргом);
- процентної ставки (підвищення ставки процента потребує збільшення зовнішніх позик).

Ефективне використання запозичених ресурсів для фінансування інвестицій дає змогу прискорити економічне зростання в країні. Нераціональність і

збитковість використання зовнішніх ресурсів створює такі боргові зобов'язання країни, які в майбутньому суттєво обмежують можливості держави з проведення економічної політики. Тому виникає потреба в управлінні зовнішнім боргом.

Управління зовнішньою заборгованістю ділиться на три стадії: залучення фінансування, його розміщення (використання) та погашення боргу. Відповідно, система управління зовнішньою заборгованістю країни означає управління всіма стадіями і охоплює:

- аналіз кредитоспроможності – можливості країни позичати кошти;
- оцінку платоспроможності – здатності обслуговувати борг;
- контроль рівня зовнішньої заборгованості;
- контроль за складом зовнішнього боргу.

З цією метою використовуються показники заборгованості – індекси заборгованості, які вимірюють різні складові зовнішнього боргу. До стандартних показників заборгованості належать:

- відношення розміру боргу (сплаченого або несплаченого) до експорту та до ВВП;
- відношення загальної суми платежів з обслуговування боргу до експорту та державних доходів;
- коефіцієнт обслуговування боргу (співвідношення між сумою виплат по обслуговуванню боргу і величиною експорту товарів та послуг).

Ефективність управління зовнішнім боргом значною мірою визначається іншими видами економічної політики. Прибуток на інвестований капітал, а отже, й розмір зовнішніх позик безпосередньо залежать від торговельної політики, політики валютних курсів, цінової політики, а також від грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики. В свою чергу, рівень зовнішньої заборгованості та умови надання зовнішнього боргу значною мірою визначають характер економічної політики в країні

2. Аналіз динаміки зовнішнього державного боргу та факторів впливу на платіжний баланс в Україні у 2012-2017 рр

Банківська діяльність пов'язана з багатьма ризиками, серед яких кредитні, інвестиційні, валютні, депозитні тощо. Кредитування є одним із основним видів банківських операцій, тому кредитний ризик має суттєвий вплив на діяльність банку, що негативно впливає та систему платіжного балансу країни. Даний вид ризику реалізується в вигляді появи проблемних кредитів в портфелі банку. Поява проблемної заборгованості може нести негативні наслідки для стабільності банку. Правильний вибір сегменту кредитного ринку може суттєво мінімізувати ризики.

Законодавчі акти України не визначають поняття «проблемний кредит». Згідно з рекомендаціями МВФ, виділяють поняття «недіючий кредит» – кредит, за яким сплата основної суми та процентів за ними прострочені: 1) на три місяці (90 днів) або більше; 2) менше ніж на 90 днів, проте відповідно до національних норм нагляду вважається, що обслуговування такого кредиту є «слабким» або «незадовільним» [4].

До 03.01.2017 року банки України визначають якість кредиту на основі класу позичальника та стану обслуговування боргу згідно Постанови НБУ № 23 «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями». На основі класифікації МВФ до недіючими кредитами є кредити 4 та 5 категорій якості [3].

З 03.01.2017р. банки визначають кредитний ризик операцій на основі вимог Постанови НБУ № 351 «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями». Кредитний ризик за даним нормативним документом визначається на основі показників ймовірності дефолту боржника, рівня втрат у разі дефолту, боргу за активом. Дана Постанова НБУ визначає поняття «непрацюючий актив» – актив, клас

боржників/контрагентів за якими визначено як 10-й для юридичних осіб, 2-й для контрагентів за дебіторською заборгованістю, 5-й для всіх інших боржників [17]. за оцінками агенції Credit Markets Analysis (CMA), Україна входить до першої десятки країн світу за ймовірністю дефолту, займаючи 6-те місце в рейтингу проблемних боржників після Греції, Кіпру, Аргентини, Пакистану та Венесуели.

Серед показників, які свідчать про наявність суттєвих загроз для боргової стійкості України на теперішній час, можна виділити:

- високі ринкові процентні ставки за довгостроковими державними цінними паперами (єврооблігаціями) України (7,50-9,25 %);
- значні обсяги вилучення валютних ресурсів на зовнішньоборгові виплати всіх секторів економіки (близько 30 % експортної виручки);
- великий обсяг короткострокових зовнішніх зобов'язань резидентів України відносно рівня міжнародних резервів України (185 %);
- істотний обсяг державного і гарантованого державного боргу відносно ВВП країни (37,4 %) і поступлень від експортної діяльності (145 %);
- велика частка боргових зобов'язань в іноземній валюті чи прив'язаних до обмінного курсу в сукупному державному боргу країни (64 %).

Податковим кодексом України визначається поняття «безнадійна заборгованість» – заборгованість, що відповідає ряду ознак (зображено на рисунку.

Ознаки безнадійної заборгованості

Статтею 159 ПКУ визначається порядок врегулювання безнадійної та сумнівної заборгованості та пов'язані із цим відносини.

Поняття безнадійної заборгованості дає пп. 14.1.11: це заборгованість, що відповідає одній з таких ознак:

- а) заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності;
- б) прострочена заборгованість, що не погашена внаслідок недостатності майна фізичної особи, за умови, що дії кредитора, спрямовані на примусове стягнення майна боржника, не призвели до повного погашення заборгованості;
- в) заборгованість суб'єктів господарювання, визнаних банкрутами у встановленому законом порядку або припинених як юридичні особи у зв'язку з їх ліквідацією;
- г) заборгованість, яка виявилася непогашеною внаслідок недостатності коштів, одержаних після звернення кредитором стягнення на заставлене майно відповідно до закону та договору, за умови, що інші дії кредитора щодо примусового стягнення іншого майна позичальника, визначені нормативно-правовими актами, не призвели до повного покриття заборгованості;
- г) заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з дією обставин непереборної сили, стихійного лиха (форс-мажорних обставин), підтверджених у порядку, передбаченому законодавством;
- д) прострочена заборгованість померлих фізичних осіб, а також осіб, які у судовому порядку визнані безвісно відсутніми, недієздатними або оголошені померлими, а також прострочена заборгованість фізичних осіб, засуджених до позбавлення волі.

Поняття "сумнівна заборгованість" Податковим кодексом не визначається, але для його розуміння може бути використане Узагальнююче податкове роз'яснення щодо застосування пункту 12.1 статті 12 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств", затверджене наказом Державної податкової адміністрації України від 11 липня 2003 р. N 346: "під терміном "сумнівна заборгованість" слід розуміти заборгованість за відвантажені товари (виконані роботи, надані послуги) або заборгованість по сплаті процентів (комісійних), по якій існує невпевненість щодо її погашення боржником і яка відрізняється від безнадійної заборгованості".

Зміст обох із цих термінів знайшов відображення у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затверджену наказом Міністерства фінансів України 08.10.99 N 237:

безнадійна дебіторська заборгованість - поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позивної давності;

Облік простроченої заборгованості в Україні та згідно європейських стандартів має такі принципові відмінності:

- в Україні згідно з правилами бухгалтерського обліку простроченою заборгованістю вважається сума траншу, який не був вчасно сплачений. За міжнародними стандартами для визначення фактичного обсягу проблемних кредитів необхідно враховувати всю суму кредиту, за яким відбулося прострочення платежу.
- у випадку реструктуризації проблемного кредиту, вітчизняні банки не визнають його проблемним. На нашу думку, реструктуризований кредит є проблемним, так як банк не отримував платежі в очікуваних строках або розмірах.

На додатку 1 відображена частка простроченої та недіючої заборгованості в загальному обсязі кредитів у банках України.

Частка проблемної заборгованості в кредитних портфелях банків України має постійну тенденцію до зростання. Далі ми дослідимо основні чинники, що впливають на даний процес.

На появу та величину проблемних кредитів банку впливають різні фактори, під якими маються на увазі умови, події, що обумовлюють повне непогашення основної суми боргу, а також умови, що призвели до прострочення сплати основного боргу та/або процентів за ним.

Фактори виникнення проблемних кредитів:

- Зовнішні: Зовнішнє середовище банку, фактори, пов'язані з позичальником;
- Внутрішні: Фактори кредитної діяльності банку (операційні та неопераційні); фактори стадії надання кредиту; фактори виконання кредитної угоди (фінансові та нефінансові).

Класифікація факторів, що впливають на появу проблемних кредитів в кредитному портфелі банку. [Розроблено на основі 2,5,8,9]

Розглянемо детальніше кожен групу факторів. До зовнішніх чинників відносять:

- політичне становище;
- економічну ситуацію;
- зміни в законодавстві;
- розвиток галузі [2,5,8,9].

Дані фактори є системними та характеризуються незалежністю від діяльності банків чи позичальників. Вони мають глобальний характер і не підлягають внутрішнім змінам.

Протягом першого півріччя валовий зовнішній борг України зріс на 1.3 млрд. дол. США і станом на 1 липня 2017 року становив 114.8 млрд. дол. США. Відносно ВВП рівень зменшився до 114.0% порівняно з 121.8% від ВВП на початок року. Зовнішні зобов'язання державного сектору збільшилися на 2.3 млрд. дол. США до 44.9 млрд. дол. США (44.6% від ВВП), з них у II кварталі поточного року – на 2.0 млрд. дол. США. Борг фінансового та реального секторів скоротився з початку року на 1.0 млрд. дол. США (у тому числі на 0.8 млрд. дол. США – у II кварталі) до 69.9 млрд. дол. США (69.5% від ВВП). Зовнішній борг сектору загального державного управління зріс протягом першого півріччя 2017 року на 0.9 млрд. дол. США – до 37.3 млрд. дол. США (37.1% від ВВП).

Суттєве зростання державного зовнішнього боргу України за період 2008-2017 рр., невизначена ситуація з рефінансуванням накопичених боргів, підвищення вартості залучення нових позик вимагають зваженого управління зовнішнім державним боргом країни. В системі заходів для протидії впливу негативних зовнішніх шоків і для кращого використання внутрішніх ресурсів важливе значення має відводитися політиці державних запозичень і управління зовнішнім боргом з метою недопущення загроз для платіжного балансу, а також боргової стійкості України.

1. Проблеми та шляхи покращення стану платіжного балансу в Україні

Аналіз впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на зовнішньоекономічну діяльність України слід розпочати з динаміки зміни загальних показників експорту та імпорту. Їх визначення надано згідно Закону України: «Про внесення змін до Закону Української РСР «Про зовнішньоекономічну діяльність»».

Експорт – продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів. При цьому термін реекспорт означає продаж іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення за межі України товарів, що були раніше імпортовані на територію України [3].

Імпорт – купівля українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами [3].

Дані про відповідні показники знаходяться на рисунках 1 та 2.

На додатку 2 можна чітко простежити, що обсяги експорту в Україні зростали у період з 2006 по 2008 рік та з 2009 по 2012. Це свідчить про поживлення

зовнішньої торгівлі, зокрема про наявність можливості продавати власну продукцію за межі України. Ріст експорту зазвичай позитивно впливає на економіку держави, оскільки впливає на обсяги торгівлі і в її межах. Зріст прибутків від зовнішньоекономічної діяльності підвищує купівельну спроможність у її межах.

На додатку 3 ми бачимо, що об'єми імпорту змінювались аналогічно, тобто з 2006 по 2008 та з 2009 по 2012 роки, вони збільшувались. Це означає, що збільшувалась кількість та вартість операцій як з продажу так і купівлі товарів. Отже економічна ситуація сприяла пожвавленню економічної активності. Виходячи з цього, кризовими є 2009 рік та роки з 2013 по 2016, коли ринок просідав і зменшувались кількість та обсяги операцій.

Період з 2008 по 2009 рік прийнято вважати піковими у найбільшій світовій фінансовій кризі останніх десятиліть. Серед її основних рис варто виділити наступні:

1. Епіцентром фінансової кризи стала не виробнича, а грошово-кредитна сфера [1].
2. Ключовою рушійною силою кризи стали внутрішні кредитно-грошові відносини, зокрема накопичення Сполученими Штатами Америки гігантського зовнішнього і внутрішнього боргу [1].
3. Висока швидкість поширення фінансової кризи практично по всіх країнах і континентах. Вона дуже швидко стала світовою, торкнувшись навіть тих країн, де об'єктивних передумов для кризи не було [1].

Експорт та імпорт товарів 2016-17рр можемо проаналізувати, за даними таблиць із додатків 4 та 5.

Дефіцит поточного рахунку платіжного балансу у вересні становив 998 млн. дол. США (у вересні 2016 року – 943 млн. дол. США). Експорт товарів зріс на

17.7% (у серпні 2017 року – на 13.6%), імпорт товарів – на 21.0% (у серпні 2017 року – на 10.0%). Порівняно з попереднім місяцем обсяги експорту товарів зросли на 1.9%, а обсяги імпорту – на 2.8%. За дев'ять місяців 2017 року дефіцит поточного рахунку становив 3.0 млрд. дол. США (або 3.9% від ВВП), за відповідний період минулого року – 2.7 млрд. дол. США (4.1% від ВВП). Обсяги експорту товарів становили 3.4 млрд. дол. США. Вони збільшилися за такими основними товарними групами: продовольчими товарами (у т. ч. зерновими та олійними) – на 22.5% (у серпні – на 17.5%); мінеральними продуктами – на 85.2% (у серпні – на 25.3%); чорними та кольоровими металами – на 7.6% (у серпні – на 8.1%); продукцією хімічної промисловості – на 32.2% (у серпні – на 24.6%). Водночас експорт продукції машинобудування скоротився на 13.5% (у серпні зріс на 1.6%). За січень – вересень 2017 року експорт товарів зріс на 20.7%. Найбільше в номінальному вимірі зріс експорт до країн ЄС (на 2.4 млрд. дол. США, або 31.3%) та Азії (на 950 млн. дол. США, або 11.5%). Частка країн ЄС у загальному експорті зросла з 32.4% до 35.2%, питома вага країн Азії скоротилася з 34.9% до 32.2%. Експорт до Росії зріс на 348 млн. дол. США (або на 16.1%), а його частка в загальному експорті знизилася з 9.1% до 8.7%. Обсяги імпорту товарів становили 4.3 млрд. дол. США. Обсяги енергетичного імпорту зросли на 38.7% (у серпні – на 25.4%), неенергетичного – на 16.0% (у серпні – на 6.2%). Зокрема зріс імпорт: продукції машинобудування – на 30.4% (у серпні – на 13.6%); продукції хімічної промисловості – на 16.3% (у серпні – на 10.3%); чорних та кольорових металів – на 37.4% (у серпні – на 17.4%); продовольчих товарів – на 23.8% (у серпні – на 11.1%). За січень – вересень 2017 року імпорт товарів зріс на 21.9%. Найбільше в номінальному вимірі збільшився імпорт із країн ЄС (на 2.6 млрд. дол. США, або 24.5%) та Росії (на 1.2 млрд. дол. США, або 34.6%). Частка країн ЄС зросла з 36.8% до 37.6%, частка Росії – з 12.5% до 13.8%. Імпорт із країн Азії збільшився на 1.1 млрд. дол. США, або 19.4%, проте його частка в загальному імпорті скоротилася з 20.5% до 20.1%.

Від’ємне сальдо за статтею «Первинні доходи» у вересні становило 611 млн. дол. США

(у вересні 2016 року – 551 млн. дол. США) і головним чином зумовлювалося виплатами на обслуговування за облігаціями зовнішньої державної позики на суму 505 млн. дол. США.

Чисте запозичення від зовнішнього світу (сумарне сальдо поточного рахунку та рахунку операцій із капіталом) у вересні 2017 року становило 997 млн. дол. США (у вересні 2016 року – 937 млн. дол. США).

У цілому за дев’ять місяців 2017 року чисте запозичення від зовнішнього світу становило 3.0 млрд. дол. США, тоді як за відповідний період минулого року – 2.6 млрд. дол. США.

Вважаємо, що за цих умов боргова політика держави повинна переорієнтуватись на використання внутрішніх джерел і резервів, оскільки це характерно для переважної більшості країн з низьким і середнім рівнями доходів. Заміщення зовнішніх валютних позик внутрішніми позиками, деномінованими в гривні, зменшить залежність державних фінансів України від переливів міжнародних капіталів та коливань обмінних курсів і матиме позитивний вплив на фінансову стабілізацію та в подальшому – економічну ситуацію країни. Для сприяння розвитку гривневих запозичень необхідно вирішити ряд завдань у сфері макрофінансової боргової політики, а саме:

- удосконалити інструментарій державних запозичень з метою активізації попиту на гривневі позики уряду;
- запровадити облігації з плаваючою процентною ставкою, індексованою на рівень інфляції;
- розробити інструментарій регулювання зовнішніх корпоративних запозичень і запровадити систему обліку умовних зобов’язань держави.

Все це актуалізує дослідження проблеми запровадження в Україні певних обмежень на вільний рух капіталу, особливо боргових потоків, у вигляді «невідшкодованих резервних вимог», «вхідних податків» та інших обмежень з метою підвищення середньої строковості зовнішніх надходжень і зменшення боргових банківських зобов'язань. Зокрема, для стримування припливу боргових потоків в період масового надходження іноземного капіталу в Україну Т. Богдан переконує стягувати «вхідний податок» з диференціацією ставки залежно від строку кредиту або позики з метою подовження строків зовнішніх запозичень при зменшенні їх загальних обсягів [2, с. 16]. Важливими інструментами макропруденційного регулювання і контролю за рухом капіталів можуть бути:

- лімітування суми зовнішньоторгових зобов'язань банківських установ відносно розміру їх капіталу або пасивів з метою зменшення сум зовнішніх запозичень і недопущення внутрішніх кредитних бумів;
- диференціація нормативів обов'язкового резервування для зобов'язань банків у національній та іноземній валютах для гальмування нарощування банківських кредитів в іноземній валюті і зменшення залежності банків від зовнішніх запозичень;
- встановлення більш жорстких лімітів на відкриті валютні позиції для зменшення валютних ризиків, які приймаються банками.

Разом з тим, використання даних інструментів повинно узгоджуватись зі станом поточної ситуації як на внутрішньому ринку, так і зі світовою практикою. Тому політика управління потоками капіталів повинна бути достатньо гнучкою і враховувати зміни на світових фінансових ринках, в русі капіталів, стані платіжного балансу країни та появи нових викликів.

Висновки

Проаналізувавши такі дані можна стверджувати, що зміна у зовнішньоекономічних відносинах та, відповідно, у сфері платіжного балансу України виникла через певні зміни, що сталися у 2013 році. Ключовим фактором, який дав початок іншим складовим став соціально-політичний конфлікт, що виник у країні. Його наслідками можна вважати наступні зміни.

1. Усі попередні роки, починаючи з 2004, Україна витратила більше ніж заробляла, від'ємний торговельний баланс змушував постійно брати кредити під нові відсотки, що зрештою не рятувало ситуації, а лише погіршувало її. Це призвело до того, що держава була не здатна витримати внутрішню кризу. А відсутність фінансових запасів стримати галопуючу інфляцію.
2. Через нестабільну політичну та економічну ситуацію, яка склалась у країні, постійно поширювались панічні настрої, зокрема це стосувалося банківського сектора, оскільки населення почало знімати власні активи.
3. Відчуваючи можливість погіршення ситуації населення не витратило кошти, заховавши гроші вдома. Через що впали обсяги торгівлі та виробництва.
4. Через військові заворушення та анексію частини території, Україна втратила частину промислового комплексу, що вплинуло на об'єми експорту та імпорту.
5. Через введення санкцій частина продукції, особливо продукція подвійного призначення стала недоступною для продажу в частину країн СНД.
6. Через соціальні протести частина товарів, що раніше постачалась зі східних країн була замінена на західні аналоги.
7. Через зміну політичного курсу країни, відбулась поступова переорієнтація зі східного напрямку на захід, від СНД до ЄС.

8. Через лібералізацію торгівлі між ЄС та Україною, зокрема підписання Угоди про вільну торгівлю, продукція відповідних країн отримала полегшений доступ на ринки один одної.

Даний приклад свідчить про те, що внутрішні фактори, що виникають у межах однієї країни можуть мати значний вплив на економіку сусідніх країн і навіть цілих регіонів. Зокрема заворушення в Україні призвели до зміни сталого процесу розвитку у напрямку сходу на абсолютно протилежний – західний, суттєво вплинули на стан зовнішнього боргу, на всі аспекти економічного життя, фінансового становища країни і її рейтинг, та поставили під загрозу її фінансове незалежне майбутнє.

Список використаних джерел та літератури

1. Владичин, У. В. Банківське кредитування [Текст] : навчальний посібник / У. В. Владичин – К.: Атіка, 2008. –428 с
2. Береславська О. Дисбаланси валютного ринку України / Олена Береславська // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 3(205). – С. 3–9.
3. Дмитренко, М.Г. Кредитування і контроль [Текст] підручник/ М.Г. Дмитренко, В.С. Потлатюк. – К.: КОНДОР, 2015. – 296 с.
4. Офіційний сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/news/414/>.
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
- 6 (2) 8. Карпенко, О.В. Сутність та фактори появи проблемних кредитів банків України [Текст]/ О.В. Карпенко, О.А Криклій/ Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ – 2013 – № 5. – С. 80-89
7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
8. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>